بسم الله الرحمن الرحیم

۱. یکی از مباحث الهیات که سخت برای همگان پر جاذبه است و در همهٔ زمان‌ها و همهٔ مکان‌ها با علاقه پی می‌گیرند، مبحث عدل الهی است. این مبحث، با انگیزه دادن به انسان‌ها برای کارهای خیر گره خورده است؛ چرا که می‌تواند با نشان دادن ژرفای اختیار انسان، او را به کار خیر وادارد.

طبعاً تشویق انسان به بهره‌گیری از فرصت‌ها و امکانات موجود برای بهینه‌سازی دنیا و آخرت، زمانی به ثمر می‌رسد که انسان باور کند آگاه و مختار است و جبری در کار نیست. بلکه خدایی که او را آفریده، به او برنامه و توفیق می‌دهد و مدد می‌رساند تا زمینه را برای تکامل معنوی او فراهم سازد بدون اینکه مجبورش بدارد.

۲. زمینهٔ مهم دیگر در بحث عدل، تبیین حیطهٔ مسئولیت انسان است. کریمهٔ راهگشای «إنّ اللّه لا یغیّر ما بقوم حتی یغیّروا ما بإنفسهم» زمانی در فرهنگ فردی و اجتماعی نهادینه می‌شود که ما: اولاً ارادهٔ خود را «فعل واقعی» خود بدانیم. ثانیاً تأثیر ان در عوالم تکوین را نیز باور کنیم؛ و با توجه تمام به تقدیر الهی، تدبیر انسان و تأثیر آن در امور را نیز نادیده نگیریم.

۳. فایده و ضرورت دیگر بحث عدل الهی، پاسخی به بحث شرور، تفاوت‌ها، تبعیض‌ها، دشواری‌ها، شکست‌ها، نامرادی‌ها و ناملایمات زندگی است که از دیرباز، همزاد بشر بوده و همچنان هست. دنیاگذاری است گذرا، که به تعبیر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام: «دار بالبلاء محفوفهٔ و بالغدر معروفهٔ». در این دنیای پرچالش چه باید کرد؟ تسلیم ناملایمات شدن و توجیه شکست‌ها به بیان

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-15]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1396.14.55.1.5]

شاعرانه که تصور شود «گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه ... » یا تغییر فضا در حدّ توان؛ گزینهٔ دوم جز با قبول درونی اختیار انسان به نتیجه نمی رسد.

٤. بحث اخیر برای تمام بشر مطرح است. گسترهٔ ناملایمات چنان کلاف سردرگمی برای انسان می‌سازد که عامی و عالِم را به خود مشغول می‌دارد. پیامد این مطلب، ظهور آثار فلسفی و ادبی فراوانی است که هر یک به بیانی و زبانی در مورد این امور ناگوار، از خود سلب مسئولیت کرده و گناه را به دیگران (فلک، روزگار، چرخ گردون کجمدار، گنبد دوّار، جبر تاریخ، شانس بد، بخت کج و ...) افکنده‌اند. رباعیات منسب به خیام نمونهٔ بارز این نگرش در ادبیات فارسی است. و این قصه همچنان ادامه دارد.

٥. میراث فرهنگی – عقیدتی گرانسنگ شیعی در این زمینه سخن بسیار دارد. اما این سخنان مانند موادّ معدنی در لایه‌های زیرین معدن‌های مختلف نهفته است که باید نه تنها استخراج شود، بلکه با پردازش مناسب عرضه شود. لذا کارشناسی جامع الاطراف باید، تا پیوسته و بی گسست، پاسخ‌های مورد نیاز را از دل منابع معتبر برآورند.

برای این‌کار، از یک سوی باید پرسش‌ها را درست و دقیق بشناسد؛ با منابع نیز دقیق (به گونهٔ درایت نه روایت محض) آشنا باشد؛ نسبت به شیوهٔ این استخراج آگاه باشد و سرانجام، با سلیقه‌ای در خور، تار و پود سخن و محتوا را در هم آمیزد و به نیاز فکری نیازمندان پاسخ دهد.

٦. رسالت جهانی که دین خاتم دارد، از دیرباز ضرورتی گریزناپذیر برای سیر در آفاق اندیشگی پدید آورده است، که مجاهدات مخلصانهٔ سلف صالح، آینه‌ای بر انجام وظیفهٔ صادقانهٔ آنان در این وادی است. ولی در دنیای ارتباط – محورِ فعلی، این ضرورت جدّی‌تر شده و تلاش سنگین‌تر می‌طلبد. سیر

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-15]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1396.14.55.1.5]

شتابناک تحوّلات و گردش آزاد اطلاعات در سطح جهان، همه گونه اندیشه و شبه اندیشه را سوار بر موج ارتباطات به سرعت به هر کرانهٔ دنیا، بلکه به هر گوشه‌ای از ذهن‌ها می‌برد.

اقتضای این چگونگی کاری است در عرصهٔ پاسخ‌گویی، بسی فراتر از مجاهدت پیشینیان.

۷. در میان فلاسفهٔ مغرب زمین، مسائل عدل‌الهی به ویژه در بحث شرور، بسیار بحث‌برانگیز است. ورود پخته و سنجیده در این عرصهٔ اندیشه‌سوز، ضرورت تبیین وجه خردپذیر و پاسخ‌گوی نصوص وحیانی به مسائل فکری است. دنیای امروز ادعای محض را نمی پذیرد و برای این گونه پاسخ‌گویی‌ها مدرک و سند می‌خواهد که در قالب مقاله و پژوهش باید ارائه شود.

۸. در این شماره از سفینه، پروندهٔ ویژه عدل‌الهی را می بندیم. بیش از چهل گفتار در باب جوانب و ابعاد مختلف عدل‌الهی که در این شش شماره (۵۰ تا ۵۵) منتشر شد، گوشه‌ای از ظرفیت فرهنگ غنی دو یادگار ماندگار رسول خاتم (یعنی قرآن و عترت) در این مسئلهٔ مهم را می نمایاند. نیک می‌دانیم که هنوز ناگفته‌های گفتنی بسیار است، ولی امکانات محدود از یک سوی و ضرورت پرداختن به موضوع‌های دیگر، بیش از این مجال توجه به این مهم را به ما نمی‌دهد.

در اینجا باید سپاس مجدد خود را از نویسندگان، داوران و ویراستاران که در نگارش، داوری و ویرایش مطالب کوشیدند، و نیز از خوانندگان فرهیخته که با حوصله و دقت مطالب را پی گرفتند، ابراز کنیم، بدان امید که در آینده نیز، همچان باب این همکاری گشوده بماند. دوام توفیق آن‌ها را به دعای خیر حضرت بقیهٔ الله ارواحنا فداه، از خدای حکیم مسئلت داریم.

[Downloaded from safinahmagazine.ir on 2026-10-15]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1396.14.55.1.5]